

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1656

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1656
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2019
18 februari 2019

HENDRIK BRUNO (HOORN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
8 JANUARI 1656
5444

Samenvatting: Bruno vraagt Huygens om een gedicht ter opening van zijn bundel *David's Psalmen*.

Bijlage: ‘Voor-reden’ van *David's Psalmen* (Bruno 1655).

Wellicht beantwoord door Huygens op of kort na 22 januari 1656.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (enkelvel, 19x32cm, a|b; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5444, p. 248: samenvatting.

Naam: Claude Saumaise.

Titels: *David's psalmen* (Bruno 1656); *Epistolarum liber primus* (Saumaise/Clément 1656); ‘In Brunonis psalmos’ (Huygens 1656; gedicht); ‘Op Bruno’s psalmen’ (Huygens 1656; gedicht).

Glossarium: psalmus (psalm).

Transcriptie

Mijn Heer

Mijn Heer van Zuilichem, etc.

In 's-Gravenhage.
Door vriendt.

Perillustris Domine,

De psalmoreum meorum ad umbilicum jam perductâ editione, scripsi, ni fallor, ad te non semel, ut et de epistolis Salmasianis responsi nihil hactenus accipi. Si per otium in psalmos meos aliquid adhuc libeat meditari; si epistolarum, eâ lege quâ petii, Salmasianarum copiam mihi facere digneris, gemino isthoc ita me obstrictum habebis beneficio, ut nihil supra. Cogor abrumpere,

perillustris domine,

tuus ex asse
Henricus Bruno.

En præfationem meam.

Hornæ, 8 Januarii 1656.

Vertaling

Aan mijnheer heer van Zuilichem,

te Den Haag.

Door [een] vriend [gebracht].

Vereerde heer,

Ik heb u, als ik mij niet vergis, meer dan eens ¹geschreven over de uitgave van mijn ²psalmen die nu geheel gereed is, zoals ik ook over de ³brieven van [Claude de] Saumaise nog niets ten antwoord heb ontvangen. Als u bij gelegenheid nog iets [een ⁴gedicht] op mijn psalmen wilt bedenken, [en] als u, op de manier die ik heb gevraagd, mij wilt laten beschikken over de brieven van Saumaise, dan zult u mij door deze dubbele weldaad hebben verplicht als nooit te voren. Ik moet nu stoppen met deze brief,

vereerde heer,

uw noordelijke
Hendrik Bruno.

Bijgesloten mijn ⁵voorwoord.

Hoorn, 8 januari 1656.

-
1. Bruno aan Huygens, 26 juli 1655 (5418). Andere eerdere brieven over zijn psalmen zijn niet bekend.
 2. Hendrik Bruno, *Davids psalmen* (Amsterdam: Cornelis de Leeuw, 1656). De approbatie van de classis Hoorn is gedateerd 6 januari 1656, Bruno's voorrede 27 december 1655, Bruno's opdracht aan Bernhardt Conders van Helpen 22 mei 1656.
 3. Claude Saumaise, editie Antoine Clément, *Epistolarum liber primus* (Leiden 1656). Aangezien het voorwoord van deze uitgave 6 augustus 1656 is gedateerd, zal deze in januari 1656 nog niet beschikbaar zijn geweest. Huygens had de editor enige afschriften van brieven van Saumaise ter beschikking gesteld (zie Clément aan Huygens, 17 februari 1657 [Worp 5, nr. 5528, p. 281]); de uitgave bevat overigens geen brieven van Saumaise aan Huygens.
 4. Op 22 januari 1656 dichtte Huygens 'In Brunonis psalmos' en 'Op Bruno's psalmen' (Gedichten 5, p. 285); de lofdichten ontbreken echter in de uitgave van Bruno's *Davids psalmen* . Dat het Nederlandse gedicht ontbreekt is begrijpelijk vanwege de kritiek op Dathenus' berijming die erin wordt geleverd; maar tegen opname van het Latijnse gedicht zou geen bezwaar kunnen hebben bestaan. Overigens kritiseerde Huygens in het op dezelfde dag vervaardigde gedichtje 'Misrijmde heiligheit' (Gedichten 5, p. 285) collectief *alle* psalmberijmers.
 5. Hendrik Bruno, 'Voor-reden,' fols. [a4r-6r] in *Davids psalmen* (Amsterdam 1656). Omdat de opdracht elders in het voorwerk op 22 mei 1656 is gedateerd, zal Bruno nog niet een gedrukt katern hebben gestuurd, maar eerder een afschrift van zijn tekst.
-

JACQUES CHAMPION DE CHAMBONNIERES [PARIJS]
AAN CHRISTIAAN HUYGENS (DEN HAAG)
8 JANUARI 1656
5444A

Antwoord op Christiaan Huygens' brief van 30 december 1655 (5442A).

Samenvatting: Chambonnières is blij met het bericht van Christiaan dat deze voorspoedig is weergekeerd in Holland. Hij belooft Christiaan hem composities toe te sturen. Hij is nog steeds voornemens zelf eens naar Holland te komen.

Christiaans vader Constantijn Huygens antwoordde op 13 januari 1656 (5447).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (dubbelvel, 16x22cm, a|d; autograaf).

Vroegere uitgaven: OC 1, nr. 254, pp. 372-373: volledig.

— Rasch 2007, nr. 2444A, pp. 1000-1001: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Marguerite Ferret; Constantijn Huygens.

Plaats: Holland (Noordelijke Nederlanden).

Glossarium: pièce (muziekstuk).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Huygens de Zuylichem,

à La Haye.

À Paris, le 8 Janvier 1656.

Monsieur,

L'extrême désir de savoir si vous estiés arivé en bonne santé m'avoit mis la plume à la main pour vous escrire au moment que l'on m'aporta vos lettres. Elles m'ont infiniment resjouï, bien qu'elles me représentent la confusion que j'ay de n'avoir pas servi comme je devois les personnes du monde qui le méritent et que j'honore le plus. La maladie de ma femme m'en a osté le moyen. Et j'espère qu'elle me tiendra lieu d'excuse. Vous me demandés des pièces. Je vous en enverray bientôt. Cependant je suis tousjours dans un désir extrême de voir Monsieur vostre père, et feray mon possible pour aller quelque jour en Holande, où je vous confirmeray les assurances de mes services, dont je vous suplie de faire estat comme estant d'un homme qui est à l'infiny,

Monsieur,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur
De Chambonnière.

Vertaling

Aan de heer Huygens van Zuilichem,

te Den Haag.

Parijs, 8 januari 1656.

Mijnheer,

Het grote verlangen te weten of u in goede gezondheid was aangekomen, had mij de pen ter hand doen nemen om aan u te schrijven, juist op het moment dat uw ⁶brief werd bezorgd. Deze heeft mij bijzonder verheugd, ook al houdt die mij mijn verwarring voor waarin ik verkeer omdat ik de mensen die dat het meest verdienen en die ik het hoogst acht, niet heb behandeld zoals ik moest. De ziekte van mijn ⁷vrouw heeft mij de mogelijkheid ertoe ontnomen. Ik hoop dat u die als verontschuldiging wilt aanvaarden. U vraagt mij om muziekstukken; ik zal ze u spoedig opsturen. Ondertussen ben ik nog steeds vol verlangen uw ⁸vader op te zoeken en zal ik mijn uiterste best doen om eens naar Holland te komen, waar ik u de verzekering van mijn diensten kan bevestigen, waarvan ik u verzoek erop te rekenen omdat ze komen van een man die immer is,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jacques Champion de Chambonnières.

6. Christiaan Huygens aan Chambonnières, 30 december 1655 (5442A).

7. Marguerite Ferret.

8. Constantijn Huygens.

JACOB WESTERBAEN (OCKENBURGH)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
1/11 JANUARI 1656
5445

Antwoord op Huygens' brief van 28 december 1655 (5442).

Samenvatting: Westerbaen reageert op Huygens' antwoord op de toezending van Westerbaens *Boden-brood* en gaat in op de oppositie tegen zijn *Dauids psalmen*.

Bijlagen: 'Aen de Fiscael' (Westerbaen 1656; gedicht); 'In Nasonem detractorem ad imitationem Martialis' (Westerbaen 1656; gedicht).

Over een antwoord door Huygens is niets bekend.

Datering: Westerbaen dateert de brief, aangezien het een nieuwjaarsgroet is, met opzet Oude Stijl.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 15x21cm, a|□-; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, pp. 248-249, nr. 5445: volledig. Worp interpreteerde de Oude-Stijl-datering 1 januari 1656 per abuis als 10 januari 1656.

Namen: Cornelis Boey; Jan Janszoon Calckman; I.A.S.; Jan Zoet.

Titels: 'Op een doll gedicht' (Huygens 1647; gedicht); *Psalmen Dauids* (Westerbaen 1655); *J. van Vondelen voorloper* (I.A.S. 1655); *Boden-brood* (Westerbaen 1655).

Glossarium: oda (gezing).

Transcriptie

Salutem plurimam.

⁹Nimis me benignè largum judicasti, vir nobilissime et præstantissime, quod stulto responderim secundum stultitiam suam. Sed erat ille ex eo stultorum genere, qui, ubi suum fel et scommata et sarcasmos in aliquem conjecerint, continuò applaudunt sibi et sperant alios, qui iisdem studiis partium agitantur circa sacra, ubi plurimi cæcutiunt, mox suos suffragatores. Non videbantur hæc silentio præteriri debere et, cum aliquid reponendum esset, satius duxi 6"JV B`*"H insequi hunc BD`*D@: @<, quam perfunctoriè agere, quo infirmiores munirem contra emissarii hujus et aliorum malevolorum artes et conatus, qui odio et invidiâ persequuntur meos quantuloscunque labores, quia ipsis in simili argumento non evenit, quod sibi proposuerat poëta, qui id sibi negotii credidit primum dari populo ut placerent quas fecisset fabulas. Hi P, 4D\ 6" Â B@*Â hoc agunt, ut odas meas Davidicas non calce, nec cretâ, sed aterrimo carbone notent et istius hæreseos (*à la mode qui trotte*) insimulent, in quam |b| hodie, post confectos Quinquarticulanos et *Arminianismi Anatomien* et *Exequias*, è pulpitis et suggestis horrendum fremunt 6" Â \$D@<JäF4 @É B@4: V<J@D, H , ne, si fieri posset, seducantur et ipsi electi; parum, uti mihi quidem videtur, consentaneè suis principiis, cum isti gregi nihil demi, nihil addi possit. Fata obstant. Quis superis istis labor est, quæ cura cathedras sollicitat?

Quis perdat illum, qui perire non potest?
Quis servet illum, qui nequit servarier,
Perire cujus est inevitabile
Ex absoluto Numinis beneplacito?

Gaudeo quod tandem aliquando ¹⁰auspicabitur poëmatum tuorum editionem typographus. Non disputabunt utique de te cordati, an hoc actum expedierit quod agis; de aliis forte hoc facient. Ego, ut hoc nunquam agere

9. Huygens aan Westerbaen, 28 december 1655 (5442): 'Nimis te benignè largum judicavi, vir nobilissime, qui stulto responderis secundum stultitiam suam.'

10. Huygens aan Westerbaen, 28 december 1655 (5442): 'Vernaculas pandectas meas ... typographus cum ineunte anno (quem faustum et felicem precor) auspicaturus est, ut semel cum sene Catsio hoc desinamus agere, quod an actum expedierit, cordati disputabunt.'

desinas, omnino velim. Risum mihi movit lepidum epigramma tuum in istos furciferos. Vide quid ad instar illius in tenebrionem meum lusi, et me tui amantissimum benevolentia tuâ prosequi dignare. Vale. In Ockenburgo, ipsis Calendis Januariis Stylo Veteri, anni MDCLVI, quem tibi tuisque faustum ac felicem faxit Deus Optimus Maximus. Iterum vale et salve

à Tui Nominis cultor observatissimus
J. Westerbaen.

Vertaling

Edele heer,

U hebt mij welwillend voor te ruimdenkend gehouden, edele en voortreffelijke heer, omdat ik de ¹¹domme naar zijn domheid heb geantwoord. Maar hij behoorde tot dat soort van dommen die, wanneer zij hun gal en spot en laster over iemand hebben uitgestort, zichzelf onmiddellijk toejuichen en hopen dat anderen, die in beroering worden gebracht door dezelfde geestdrift voor opvattingen rond geestelijke zaken, waar velen blind rondlopen, hen spoedig zullen bijvallen. Het leek mij dat aan deze zaken niet in stilte mocht worden voorbijgegaan, en ik meende dat, wanneer er iets moest worden geantwoord, het beter was deze 'voorloper' op de voet na te zitten dan dat oppervlakkig te doen, waardoor ik de zwakkeren zou sterken tegen de listen en lagen van deze verspieder en andere slechtwillenden, die met haat en nijd mijn inspanningen hoe gering ook achtervolgen, omdat met betrekking tot een soortgelijk onderwerp hun niet is overkomen wat de ¹²dichter zich had voorgesteld, die het zijn zaak meende te zijn eerst de ¹³fabels die hij had gemaakt aan het volk te geven, opdat zij zouden bevallen. Deze zijn er 'met handen en voeten' op uit om mijn Davidische ¹⁴gezangen niet met met kalk of wit krijt, maar met het zwartste kool te merken en om [die] te beschuldigen van die ketternij '(volgens de laatste mode)', waartegen 'de herders' vandaag, nadat de aanhangers van de vijf [Remonstrantse] artikelen en de ¹⁵ontleding en begrafenis van het Arminianisme zijn afgewerkt, vanaf de kansels en spreekgestoelten verschrikkelijk brullen 'en briesen,' opdat niet, als het al kon gebeuren, ook de uitverkorenen zelf worden verleid, hetgeen, zoals het mij voorkomt, niet erg in overeenstemming is met hun uitgangspunten, omdat aan dit gezelschap [de uitverkorenen] niets ontrukkt noch iets toegevoegd kan worden. Het lot staat het in de weg. In welke nood verkeren deze hemelingen, welke zorg beroert de kansels?

Wie verliest hem die niet ten onder kan gaan?

Wie dient hem, die niet kan worden gediend?

Wiens ondergang onafwendbaar is

Door de onontkoombare goddelijke willekeur?

Ik verheug mij dat nu eindelijk ¹⁶de drukker is begonnen aan de ¹⁷uitgave van uw gedichten. De verstandigen zullen zeker niet uw beslissing in twijfel trekken of het goed was te doen, wat u doet. Met betrekking tot anderen zullen zij dat misschien doen. Ikzelf zou niet anders willen dan dat u nooit ophoudt dit

11. I.A.S.

12. Cornelis Boey.

13. Een verbod op Westerbaens *Boden-brood*.

14. Jacob Westerbaen, *Davids psalmen* (Den Haag: Anthony Tongerloo, 1655).

15. Toespeling op Pierre du Moulin, *Anatome Armenianismi* (Leiden 1619).

16. Huygens aan Westerbaen, 28 december 1655 (5442): 'De drukker zal met het nieuwe jaar, dat ik u toewens goed en gelukkig te zijn, beginnen met mijn verzamelde pennevruchten in de eigen taal, eigenlijk zoveel eer en arbeid niet waardig, zodat we meteen met de oude [Jacob] Cats ophouden ons bezig te houden met waarover de verstandigen zullen twisten of het dienstig was om te doen.'

17. Koren-bloemen.

te doen. Uw geestige ¹⁸epigram over die ¹⁹schurken doet mij lachen. Ziehier ²⁰wat ik in uw navolging op mijn ²¹duisterling heb gerijmd, en verwaardig u mij die u goed gezind is met uw welwillendheid te achtervolgen. Gegroet. Ockenburg, 1 januari Oude Stijl van het jaar 1656, dat God voor u en de uwen voorspoedig en gelukkig moge laten verlopen. Nog een groet van

uw toegewijde vereerder
Jacob Westerbaen.

18. 'Op een doll gedicht van Jan Soet tegens mijne Heilige daghen,' 28 januari 1647 (Gedichten 4, pp. 120-121).

19. Jan Zoet en Jan Janszoon Calckman.

20. Jacob Westerbaen, 'Aen de Fiscael' en 'In Nasonem detractorem ad imitationem Martialis' (Worp 1886, Bijl. 4, nrs. 5-6, pp. 279-280).

21. Cornelis Boey.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN JACQUES CHAMPION DE CHAMBONNIERES [PARIJS]
[13 JANUARI 1656]
5447

Naar aanleiding van Chambonnières' brief aan Christiaan Huygens van 8 januari 1656 (5444A).

Samenvatting: Huygens nodigt Chambonnières uit naar Den Haag te komen, als dank voor de gastvrijheid die zijn zoons hebben genoten. Bovendien waren zij erg onder de indruk van Chambonnières' spel, zodat Huygens hoopt er ook van te mogen genieten.

Verzonden samen met Huygens' brieven van dezelfde dag aan Chanut (Worp 5, nr. 5446, p. 249) en Gobert (5448).

Over een antwoord van Chambonnières is niets bekend.

Datering: De aangegeven datering <Eodem [die]> verwijst naar 13 januari 1656, vermeld op de eerste van drie brieven die Huygens op deze dag schreef, die aan Chanut (Worp 5, nr. 5446, p. 249). Oorspronkelijk schreef Huygens <12>, dat hij later veranderde in <13>.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 731: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 5447, pp. 249-250: volledig.

— Rasch 2007, nr. 5447, pp. 1002-1003: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Christiaan Huygens; Lodewijk Huygens.

Glossarium: chanter (zingen); concert (muziekuitvoering); harmonie (harmonie).

Transcriptie

Au Marquis de Chambonnière.

Eodem [die].

Monsieur,

Mes enfans sont revenus avec tant d'impression de vos excellens concerts, et de ceux d'une autre plus belle harmonie, qui est celle de vos grandes vertus, et d'une autre en suite de tant de civilité dont il vous a pleu les gratifier, que je m'applique avec autant de plaisir que d'obligation à vous tesmoigner le ressentiment universel que j'en ay.

Si nostre cour estoit ce que je l'ay veue 25 ans de suite, je tascherois de vous disposer à me venir donner matière d'une preuve authentique de ce que vous en dit ce papier. Mais vous sçavez, Monsieur, qu'il y a plus de plaisir à parler à un rocher, qui rend quelque partie de ce q'on luy donne, que de chanter devant les sourds. Et faut bien que j'avoue qu'ainsi sont faicts les plus huppez d'entre nous. Que si toutefois un jour envie vous prenoit de faire un tour en nos marais, et que mon malheur ne m'eust envoyé en quelqu'un de ces voyages d'affaires publiques qui souvent m'importunent, au moins y trouveriez-vous une oreille tant soit peu capable de vos merveilles et un cœur très-disposé à vous tesmoigner en toutes occasions de mon pouvoir, combien j'estime l'honneur de vostre amitié, et avec combien de vérité je me dis,

etc.

Vertaling

Aan de markies van Chambonnières.

↳Op dezelfde↳ [dag, 13 januari 1656].

Mijnheer,

Mijn ²²zoons zijn teruggekeerd met een zodanige indruk van uw prachtige uitvoeringen en met die van een andere, nog hogere vorm van harmonie, namelijk die van uw grote deugden, en ook nog van de grote wellevendheid waarmee u hen hebt willen begunstigen, dat ik mij met evenveel genoegen als verplichting eraan wijd u te getuigen van het alomvattende gevoel van dankbaarheid dat ik ervoor koester.

Als ons hof nog zou zijn zoals ik het vijfentwintig jaar achtereen heb aanschouwd, zou ik trachten u over te halen mij de mogelijkheid te komen geven een waarachtig bewijs te leveren van wat dit papier u al zegt. Maar u moet weten, mijnheer, dat er meer genoegen in schuilt tegen een rots te praten, die tenminste nog iets teruggeeft van wat men hem geeft, dan voor doven te zingen. En ik moet helaas toegeven dat de voornaamsten onder ons zo zijn. Als u desalniettemin ooit lust mocht hebben een reis naar onze moerassen te ondernemen, en mijn lot mij niet net op een van die reizen terwille van het algemeen belang heeft gestuurd, die mij zo vaak in mijn vrijheid belemmeren, dan zult u hier op z'n minst een oor aantreffen dat min of meer in staat is uw wonderschone werken te bevatten, en een hart dat erop gericht is om u bij iedere gelegenheid die in mijn vermogen ligt, te laten zien hoe hoog ik de eer van uw vriendschap acht, en hoezeer het waarheid is wanneer ik zeg te zijn,

enz.

22. Christiaan en Lodewijk Huygens.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN THOMAS GOBERT [PARIJS]
[13 JANUARI 1656]
5448

Antwoord op een brief van Gobert van 6 januari 1656 (verloren)?

Samenvatting: Huygens dankt Gobert voor het vriendelijke welkom dat deze Huygens' kinderen heeft bereid.

Verzonden samen met Huygens' brieven van dezelfde dag aan Chanut (Worp 5, nr. 5446, p. 249) en Chambonnières (5447).

Over een antwoord van Gobert is niets bekend.

Datering: De aangegeven datering <Eodem [die]> verwijst naar 13 januari 1656, vermeld op de eerste van drie brieven die Huygens op deze dag schreef, die aan Chanut (Worp 5, nr. 5446, p. 249). Huygens vergat echter op dit vel het oorspronkelijke <12> in <13> te veranderen, zoals hij wel had gedaan bij de voorafgaande pagina 731, bij de bovengenoemde brief aan Chanut.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 732: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 5448, p. 250: samenvatting.

— Rasch 2009, nr. 5448, pp. 1003-1005: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Christiaan Huygens; Lodewijk Huygens.

Transcriptie

À Monsieur Gobert.

*Eodem*²³13°.

Monsieur,

Mes enfans ne m'ont rien apporté de nouveau, quand ils me sont venu chanter les éloges qu'ils doibvent à toutes les civilitez, dont il vous a pleu les obliger.²⁴ Le souvenir que j'avoy du passé m'en avoit si bien assuré de ce qui en arrivera, que je n'ay pas voulu vous les recommander autrement qu'en leur donner ordre de vous aller déclarer qu'ils m'appartiennent. Je vous rends graces très-humbles de ce que vous avez voulu me confirmer en si bel article de foy, et vous engage la miene de bon cœur à vous faire connoistre au réciproque par tout où vous jugerez mon pouvoir capable de fournir à mes inclinations, qu'elles vous sont toutes acquises, et moy à tousjours,

etc.

Vertaling

Aan de heer Gobert.

↳Op dezelfde↳ [dag] ↳13↳ [januari 1656].

Mijnheer,

Mijn²⁵kinderen hebben mij niets nieuws gebracht, toen ze hier de lof kwamen zingen die zij verschuldigd zijn aan alle vriendelikheden, waarmee u hen hebt willen verplichten. De herinnering die ik had aan het verleden,

23. <12o>.

24. <Je Le souvenir>.

25. Christiaan en Lodewijk Huygens.

had mij zo zeker gemaakt van wat zou gaan gebeuren, dat ik hen niet anders bij u heb willen aanbevelen dan door hun op te dragen u te verklaren dat zij tot de mijnen behoren. Ik dank u er nederig voor dat u mij heeft willen aannemen in een zo fraai geloofsartikel, en verbind mij oprecht tot het mijne jegens u om het u in wederkerigheid te laten zien, door alles waarin u mij in staat acht recht te doen aan mijn bedoelingen, [namelijk] dat deze [bedoelingen] u volledig zijn toegedaan en ik voor altijd ben,

enz.

BÉATRIX DE CUSANCE (ANTWERPEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
22 JANUARI 1656
5451

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens.

Samenvatting: Béatrix logeert bij de Duartes in Antwerpen, en weet Huygens te vertellen dat Maria Henriëtta Stuart weer op goede voet staat met de prinses-weduwe Amalia van Solms. Zij wordt bij de Duartes onthaald op muziek, maar die van Huygens prijst zij meer. Het beloofde portret komt eraan, maar de schilder is ziek geweest.

Door Huygens ontvangen op 25 januari 1656 en beantwoord op 25 januari 1656 (5453).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Huisarch., Inv. G1, nr. 9, dl. 1, map Béatrix de Lorraine, nr. 9: brief (dubbelvel, 18x23cm, ad | b; autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 5451, p. 250: samenvatting.

— Huysman 2006, II, pp. 32-33.

— Huysman & Rasch 2007, nr. 30, pp. 262-263: volledig (Nederlandse vertaling pp. 125-126).

Namen: Diego Duarte; familie Duarte; Christiaan Huygens; Lodewijk Huygens; Amalia van Solms; Maria Henriëtta Stuart; Willem III.

Plaatsen: Frankrijk; Parijs.

Glossarium: musique (muziek).

Transcriptie

Por Monsieur de Zuligoum.

Anvers, ce 22 de l'an 1656.

Monsieur de Zuligom,

Je ne puis pas estre davantage à vous dire que sy je ne vous escry pas ausy souvant que je me souvien de vous, c'est parse que je vous escrivay à toute heure est cella vous divertiray de vos belle ay bonne aucupation qui méritte mieux vostre tans que de lire mes brouillon.

Je suis logés ches Monsieur Duarte, la plus aymable maison d'Anvers. J'eus ir l'honneur de voir Madame la Prinsesse Royale qui me dit qu'el estes le mieux du monde avec Madame la douarriere, sa belle-mère. Je suis fort rejouyé de cella ay cray que vostre prudance y a servis. Mandes-moy souvant coume ce porte Monsieur le Prince d'Orange pendant la silance de Madame sa mère est la quelle | b | j'honore aux dernié point.

Je laisse à Monsieur Devarst de vous dire les nouvelle d'isy ay coume la musique ay toujours meilleurs. Je croy que vous enn'avés toujours une exellanse puisque Messieurs vos fils sont de retours de France ay qu'ils ont veus les sélesbre de Paris.

J'auroy mil excuse à vous faire sur le portray que vous désires, sy le peintre n'avés eue la maladie chés luy bien longtans, qui ay la raison qu'il n'at rien faict, may ce cerat à ce printans sans faute, est je suis cepandant pour jamais de tout mon cœur,

Monsieur de Zuligom,

vostre très-affectionnes amy
Béatrix.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem.

Antwerpen, 22 [januari] 1656.

Mijnheer van Zuilichem,

Ik kan u niet meer zeggen dan dat, als ik u minder vaak schrijf dan ik aan u denk, dat komt omdat ik u dan elk ogenblik zou schrijven en u zou afleiden van uw schone en goede bezigheden, waaraan uw tijd beter is besteed dan aan het lezen van mijn verwarde geschrijf.

Ik ben gelogeed bij de heer [Diego] Duarte, het vriendelijkste huis van Antwerpen. Ik had gisteren de eer mevrouw de ²⁶Princesse Royale te ontmoeten, die mij zei op de best mogelijke voet te staan met mevrouw de ²⁷douarière, haar schoonmoeder. Ik heb mij daarover zeer verheugd en ik geloof dat uw wijs beleid hieraan goede diensten heeft bewezen. Schrijft u mij regelmatig hoe mijnheer de ²⁸prins van Oranje het maakt gedurende het stilzwijgen van mevrouw zijn moeder, die ik tot het uiterste respecteer.

Ik laat het aan de heer [Diego] Duarte over u de nieuwtjes van hier te vertellen en hoe de muziek steeds beter wordt. Ik denk dat u daarin nog steeds uitblinkt, omdat uw ²⁹zoons uit Frankrijk zijn teruggekeerd en de beroemdheden van Parijs hebben ontmoet.

Ik zou u duizendmaal excuus hebben moeten maken vanwege het portret dat u wenst, als de schilder niet zo lang ziek was geweest; dat is de reden waarom hij niets heeft gedaan, maar het zal er deze lente zonder mankeren van komen, en ik ben intussen voor altijd en met heel mijn hart,

mijnheer van Zuilichem,

uw toegewijde vriendin
Béatrix.

26. Maria Henriëta Stuart.

27. Amalia van Solms.

28. Willem III.

29. Christiaan en Lodewijk Huygens. Zij waren in juli 1655 naar Parijs gegaan en in november van dat jaar teruggekeerd.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN DIEGO DUARTE [ANTWERPEN]
24 JANUARI 1656
5452

Misschien een antwoord op een verloren gegane brief van Duarte, misschien zelfs van 22 januari 1656, net als die van Béatrix de Cusance (5451).

Samenvatting: Huygens benijdt Duarte, nu Béatrix de Cusance bij hem in huis verblijft. Hij beklagt zich erover dat zij hem nog steeds geen portret van haar heeft gestuurd, hoewel ze dat al een half jaar geleden had beloofd.

Over een antwoord van Duarte is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 739: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 5, nr. 5452, pp. 250-251: samenvatting.

— Huysman & Rasch 2009, nr. 31, pp. 263-264: volledig (Nederlandse vertaling pp. 126-127).

Namen: Adam; Béatrix de Cusance; Eva; Anna van Lotharingen.

Glossarium: musical (muzikaal).

Transcriptie

Copie.

³⁰Monsieur Duarte.
24 Janvier 1656.

Monsieur,

J'ay grand peine à me contenir dans les règles de la charité et à ne vous envier pas la grande fortune qui vous a mené Madame nostre aymable Duchesse aveq si belle suite dans vostre logis. Si la mienne eut voulu souffrir que je m'y fusse rencontré en mesme temps, je pense que j'auroy aydé à mener beau bruict pour obliger Son Altesse à ne plaindre point la peine de sa visite. Cela n'estant point, je vous supplie de luy tesmoigner combien le malheur m'en pèse et ensuite, s'il vous plaist, qu'il y a trop longtemps qu'elle doibt avoir reconnu combien je suis amoureux et de sa grande beauté et du bel esprit qui l'anime, pour me tenir six mois en attente du portraict qu'elle a eu la bonté de me faire espérer qu'en effet, si elle a agréable de se haster à reparer ce grand delay il y a moyen de demeurer ce que nous nous sommes, mais, si l'on m'outre ma patience, que je ne sçay ce que pourroit devenir le cousinage en Adam et en Eve. Toute âme musicale est bonne et bénigne, mais les plus douces, si une colère légitime les eschauffe, sont les plus furieuses, et je dis par préadvertence qu'il faut se donner de garde autant de ma rage que de mon amour, et je dis par habitude et par obligation, que je suis,

[etc.]

Vertaling

Aan de heer Duarte.
24 januari 1656.

Mijnheer,

30. Adressant en datering autograaf.

Het kost mij grote moeite mij te houden aan de regels van de naastenliefde en u niet het grote geluk te benijden dat mevrouw onze beminnelijke ³¹hertogin, met zo schoon ³²gevolg naar uw woning heeft geleid. Als mijn geluk had toegestaan dat ik tezelfdertijd daar was, denk ik dat ik had kunnen helpen door het meebrengen van aangename klanken om haar te verplichten niet te klagen dat zij de moeite heeft genomen u te bezoeken. Daar zulks niet het geval is, verzoek ik u haar te betuigen, hoe zwaar het ongeluk op mij drukt en vervolgens, alstublieft, dat het te lang geleden is dat zij moet hebben ingezien hoezeer ik houd van zowel haar grote schoonheid als van het geestige karakter dat die schoonheid bezielt, om mij zes maanden te laten wachten op het portret waarop zij mij liet hopen; dat, mocht zij zo goed zijn om zich te haasten om dit grote tijdverlies goed te maken, onze verhouding kan blijven zoals zij is. Maar als men mijn geduld te zwaar beproeft, weet ik niet wat er zou kunnen worden van onze verwantschap door Adam en Eva. Elke muzikale ziel is goed en goedaardig, maar de zachtmoedigsten worden de kwaadsten als een rechtmatige woede hen verhit, en ik waarschuw bij voorbaat dat men evenzeer moet oppassen voor mijn woede als voor mijn liefde. En ik verzeker uit gewoonte en verplichting dat ik ben,

[enz.]

31. Béatrix de Cusance.

32. Béatrix' dochter Anna van Lotharingen.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN BÉATRIX DE CUSANCE [ANTWERPEN]
25 JANUARI 1656
5453

Antwoord op Béatrix' brief van 22 januari 1656 (5451).

Samenvatting: Huygens licht Béatrix in over zijn brief aan Duarte (24 januari 1656 [5452]), waarin hij zijn woede uit over de laksheid van Béatrix, daar hij nog steeds geen portret van haar heeft ontvangen. Verder reageert hij verheugd op het bericht van Béatrix dat de prinses van Oranje Maria Henriëtta Stuart toenadering tot haar schoonmoeder, Amalia van Solms, heeft gezocht. Huygens neemt zich voor Béatrix met Pasen te bezoeken en sarabandes voor haar en haar dochter mee te brengen.

Over een antwoord van Béatrix is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 737: afschrift (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 32, pp. 26-27: onvolledig (<En vain ... terrible haste.>).

— Worp 5, nr. 5453, p. 251: onvolledig (<Je suis bien ... à bouche, que>), rest samengevat.

— Huysman 2006, II, pp. 33-34: volledig.

— Huysman & Rasch 2009, nr. 32, pp. 264-265 (Nederlandse vertaling pp. 127-128).

Namen: Adam; Diego Duarte; Eva; Anna van Lotharingen; Amalia van Solms; Maria Henriëtta Stuart.

Plaats: Brussel.

Glossarium: clavecin (klavecimbel); luth (luit); harmonique (harmonieus); sarabande (sarabande).

Transcriptie

Copie.

À Madame de Lorraine.
25 Janvier 1656.

Madame,

Je venois de fermer une lettre de feu et de sang que Monsieur Duarte, peut-estre, voudra vous communiquer comme en mesme temps et sur le point du départ de cest ordinaire, celle que Vostre Altesse m'a faict l'honneur de m'escire le 22 de ce mois m'a esté rendue. J'en suis donc remis en mon bon sens, Madame, et vous demande pardon de mes transports tant d'amour que de colère, tout disposé à vous obéir jusques dans une très-lonque attente du portraict que je souhaite avec tant de passion, qui est bien une des grandes preuves de résignation très-absolue qu'il me semble que je puisse vous donner.

Je suis bien ayse d'entendre, que Madame la Princesse Royale ayt voulu faire part à Vostre Altesse de son accommodement avec Madame sa belle-mère. En le publiant ainsi, elle tesmoigne de l'avoir à cœur, et j'espère qu'il y prendra la racine qu'il doibt, pour produire les fruicts que ceste maison a subject d'en souhaiter.

En vain, Madame, vous diroy-je combien je souffre de ne me veoir pas dans la maison harmonique, pendant que Vostre Altesse l'illustre de sa noble présence. Cela ne peut servir qu'à m'en augmenter le regret. Mais vers Pasque j'espère que je trouveray occasion de me vanger de ma mauvaise fortune, et pourray aller ouïr réciter à Vostre Altesse à Bruxelles la bonne et belle vie qu'elle aura faicte à Anvers. Que si j'y parois dépourveu de nombre de sarabandes nouvelles, tant pour le luth de Madame vostre excellente princesse, que pour le clavecin de celle qui l'a produitte telle, je souffre qu'on m'y fasse visage de bois, que tout cousinage en Eve et en Adam me soit renoncé, et que je ne sois pas receu à vous aller dire de bouche à bouche, que tant que ceste bouche parlera, elle ne cessera de publier par tout le monde, que je suis aveq plus de passion que personne qui vive, etc.

À La Haye, en terrible haste, etc.

Vertaling

Aan mevrouw van Lotharingen.
25 januari 1656.

Mevrouw,

Ik had net een ³³brandbrief geschreven, waarvan de heer [Diego] Duarte u misschien de inhoud wel zal willen meedelen, toen tezelfdertijd en op het moment van vertrek van de gewone post de ³⁴brief, die u mij heeft willen schrijven op de 22ste dezer, mij werd overhandigd. Ik ben daardoor weer bij mijn zinnen, mevrouw, en vraag u vergiffenis voor de uitbarstingen van zowel mijn liefde als mijn woede. Ik ben volkomen bereid u te gehoorzamen, ook in lange afwachting van het portret dat ik zo vurig wens, wat wel één van de beste bewijzen is van volkomen berusting die ik u, naar het mij lijkt, kan geven.

Het doet mij goed te vernemen dat de ³⁵Princesse Royale u heeft willen inlichten over haar vergelijk met mevrouw de ³⁶prinses van Oranje, haar schoonmoeder. Door dit aldus naar buiten te brengen, erkent zij haar in het hart te hebben gesloten, en ik hoop dat zij daar wortel zal schieten zoals behoort, teneinde de vruchten op te leveren die dit huis zich met reden daarvan wenst.

Tevergeefs, mevrouw, zal ik u zeggen hoezeer het mij spijt dat ik niet in het harmonieuze huis zal zijn terwijl u het met uw edele tegenwoordigheid verlicht. Dit kan slechts dienen om mijn spijt te vergroten. Tegen Pasen echter hoop ik gelegenheid te vinden om mij op mijn slechte fortuin te wreken en zal u dan te Brussel kunnen horen verhalen over het goede leven dat u in Antwerpen zal hebben geleid. Als ik daar zou verschijnen zonder een aantal nieuwe sarabandes, zowel voor de luit van mevrouw uw doorluchtige ³⁷prinses, als voor het klavecimbel van ³⁸haar, die haar heeft voortgebracht, dan sta ik toe ik dat men mij daar ijskoud zal ontvangen, dat men mij iedere verwantschap door Eva en Adam zal ontzeggen en dat men mij zal toestaan u in een tweegesprek te zeggen, dat, zolang mijn mond zal kunnen spreken, deze niet zal ophouden overal te verkondigen dat ik, met meer vuur dan welke levende ziel, ben, enz.

Den Haag, in grote haast, enz.

33. Huygens aan Duarte, 24 januari 1656 (5452).

34. Béatrix aan Huygens, 22 januari 1656 (5451).

35. Amalia van Solms.

36. Maria Henriëtte Stuart.

37. Anna van Lotharingen.

38. Béatrix de Cusance.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN MEVROUW SALCEDO (BRUSSEL)
11 JULI 1656
5501

Samenvatting: Huygens zend mevr. Salcedo een voorziening om haar bed warm te houden, vermoedelijk een soort kruik met houtskool. In het postscriptum verwijst hij naar Béatrix de Cusance en naar de viola de gamba die hij van haar mocht lenen en het portret dat zij hem had beloofd.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 718 (ontwerp; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5501, p. 270: samenvatting.

Namen: Béatrix de Cusance.

Glossarium: cheville (stemschroef); instrument.

Transcriptie

À Madame Salcedo à Bruxelles, 11 Jul. 1656.

Madame,

J'ay veu qu'à Bruxelles l'on a la prudence de se pourveoir en esté du bois qui doibt servir au cœur de l'hiver. C'est ce qui me porte à m'acquitter de bonne heure d'une pauvre promesse de paille qu'il vous a pleu recevoir de moy. C'est, Madame, *un socorro que es tan grande à su miseria, que no lo es qu'à trater les fois que vous la logerez (digo su miseria) dans vostre Alcove y ella y todas las circunstancias de su contaduria* me béniront de mille bénédictions. Je n'y ay point fait ajoucter la terrine dans quoy se met la braise parce que c'est matière trop fragile et qui pour deux livres se trouve partout. Il ne reste que de couvrir ceste machine par-dessus et dessous de quelque linges qui empesche que les linceulx jaunissent de la chaleur. Et ainsi, Madame, dans une demie heure et moins vous, la faisant planter tout ferme contre le pied de votre lict, le sentirez eschauffé tout outre, et si vous attendez deux ou trois heures à vous coucher, vous ne laissez pas de le trouver toujours dans le mesme estat. La couverture d'en haut en suera, mais c'est ce qui s'essuye aisement avec une serviette, et notez, s'il vous plaist, que c'en est la vertue principale parce qu'ainsi toute l'humidité que nous donnons à linceulx et couverture s'en évapore absolument et le lict demeure à sec qui n'est pas peu de chose pour la santé. Voyés comme je prosne pour vous faire estimer mon présent. Il n'y a point de charlatan qui s'en demesle mieux. Mais enfin, Madame, l'expériment justifiera ma vanité, car quoyque la chose soit de peu de prix, vous sçavez le proverbe Espagnole qui dit que '*oro es lo que oro vale*'. *En soo maectt men goude van hout. Car ick spreek ick oock Flamen als ick wil.* Je vous demande pardon de toutes mes libertés présentes et passées et la grâce de me pouvoir dire etc.

Si la belle Cousine qui a eu la bonté de me prester son instrument que es tan grande et mesme de souffrir que j'y aye accommodé une cheville, est revenue à Bruxelles, je vous supplie très humblement de vous souvenir du compliment que je vous avoy prié de me prester envers Son Altesse en meilleur langage que je n'en sçauerois fournir. Je désiste de l'importunité du portraict qu'elle m'avoyt promis, voyant bien que c'est la tourmenter en vain.

Vertaling

Aan mevrouw ³⁹Salcedo, te Brussel, 11 juli 1656.

Ik heb gezien dat men in Brussel zo verstandig is om zich in de zomer te voorzien van hout dat men hartje winter nodig heeft. Dat brengt mij ertoe om mij vroegtijdig te kwijten van een magere belofte van weinig

³⁹ Mevrouw Salcedo is wellicht de echtgenote van Diego (de) Salcedo, in Spaanse militair, in Brussel geboren en vermoedelijk aldaar nog woonachtig, voordat hij in 1661 tot gouverneur van de Filippijnen werd benoemd. Hij oefende

waarde die ik u heb gedaan. Het is, mevrouw, ^Leen hulpmiddel dat zo goed is voor uw ongemak omdat u het^J slechts hoeft toe te passen wanneer het ^L(dat wil zeggen, uw ongemak)^J bij u in uw slaapkamer op bezoek is, en ^Luw slaapkamer en alle voorzieningen van uw rekenkamer^J zullen mij zegenen met duizend zegeningen. Ik kan de pot waarin men de houtskool legt niet laten meesturen want het materiaal is te breekbaar en voor twee pond kan men die overal vinden. Men hoeft alleen nog maar het apparaat van boven en van onderen met wat doeken te bedekken, die verhinderen dat het linnengoed vergeelt van de warmte. En zo, mevrouw, als u de pot stevig op het voeteneinde van uw bed plaatst, zult u bemerken dat het bed binnen een half uur of minder rondom warm wordt, en als u twee of drie uur wacht met gaan slapen, zult u het nog steeds in dezelfde staat aantreffen. De deksel aan de bovenkant zal er nat van worden, maar die maakt men gemakkelijk droog met een doek, en bemerk, alstublieft, dat de voornaamste deugd ervan is dat zo al het vocht dat wij aan lakens en deken geven, er gemakkelijk uit verdampst en het bed blijft droog, hetgeen niet weinig goed is voor de gezondheid. Zie hoe ik hier de loftrumpet steek om u mijn geschenk op waarde te laten schatten. Er is geen marskramer die het mij zou verbeteren. Maar uiteindelijk, mevrouw, zal de ervaring mijn ijdelheid rechtvaardigen, want hoewel het zaakje weinig kost, kent u het Spaanse gezegde dat ^L‘goud is wat goud waard is’^J. ^LEn zo maakt men goud van hout’^J. ^LWant^J ^Lik spreek ook Vlaams als ik wil.^J Ik vraag u vergiffenis voor al mijn vrijheden van heden en verleden en de genade mij te kunnen noemen enz.

Als de schone nicht,⁴⁰ die de goedheid heeft gehad mij haar instrument te lenen dat zo groot is en mij zelfs heeft toegestaan dat ik er een ⁴¹stemschroef op heb aangepast, terug is in Brussel, dan verzoek ik u nederig dat u zich het compliment herinnert dat ik u heb verzocht namen mij aan Hare Hoogheid te doen in betere woorden dan ik ervoor zou kunnen vinden. Ik zie ervan af om aan te dringen op het ⁴²portret dat zij mij had beloofd, omdat ik wel zie dat ik haar daarmee vergeefs pijnig.

het ambt uit van 1663 tot 1668, In `668 werd hij vanwege verraad gevangengenomen. Hij stierf tijdens de overtocht naar Mexico.

⁴⁰ Béatrix de Cusance

⁴¹ Zie het gedicht ****

⁴² Zie ***

CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN [HESTER DE HERTOGHE VAN ORSMAEL EN] HOOGENHUIJSE [PASGELD]
2 SEPTEMBER 1656
5506

Samenvatting: Huygens laat een pakketje snaren voor mejuffrouw van Hoogenhuijse vergezeld gaan van een briefje, nadat zij eerder buiten zijn weten van zijn snaren had gebruikgemaakt.

Bijlage: pakket snaren.

Over een antwoord door Hester de Hertoghe is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 709: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 33, p. 27-28: volledig.

— Worp 5, nr. 5506, p. 272: samenvatting.

Naam: Ignatius de Loyola.

Glossarium: corde (snaar).

Transcriptie

À Mademoiselle Hoogenhuijse,
aveq un paquet cordes.

À La Haye, ce 2e Septembre 1656.

Mademoiselle,

Le Saint Père Ignace de Loyola (n'est-ce pas le prendre de bien haut pour un paquet de cordes?), comme un tireur de laine luy eut emporté le manteau, eut la charité de crier après luy, qu'il luy en faisoit présent de bon cœur, de peur que le pauvre voleur, son prochain, n'en eust la conscience chargée. Pour appliquer mon texte et enchérir sur le Jésuite comme il m'est advis, en revoyant mes cordes, qu'une belle voleuse, ma prochaine, m'en pourroit avoir esgaré quelques-unes, si ainsi est, ceste dépesche servira pour luy en oster le remors et, afin qu'elle s'assure que je pardonne le larcin, voyci de quoy à luy reprocher de n'avoir pas volé assez liberalement. Quand il luy plaira de me l'ordonner, quelque autre occasion de plus d'importance sera employée à luy tesmoigner par mes très-humbles services que je suis,

Mademoiselle,

son très-humble et très-obéissant serviteur
C.H.

Vertaling

Aan mejuffrouw Hoogenhuijse,
met een pakketje snaren.

Den Haag, 2 september 1656.

Mejuffrouw,

De heilige pater Ignatius van Loyola (is dat niet te hoog gegrepen voor een pakketje snaren?) riep een kledingdief na, die hem zijn mantel had ontfroefd, dat hij hem met plezier de mantel schonk, uit angst dat de arme dief, zijn naaste, er een belast geweten aan zou overhouden. Om mijn verhaal toe te passen en om de

Jezuïet te overtroeven, omdat het mij lijkt, nu ik de snaren weer bezie, dat een schone dievegge, mijn ⁴³naaste buur, enkele ervan zou kunnen hebben weggemaakt, zal als dat inderdaad het geval is, dit bericht dienen om bij haar de wroeging weg te nemen. En opdat zij er zeker van moge zijn dat ik deze kleine diefstal vergeef, is hier een aanleiding om de dievegge te berispen dat zij mij niet in ruimere mate heeft bestolen. Wanneer zij mij dat zal willen opdragen, zal er een gelegenheid van groter belang worden benut om haar door mijn nederige diensten te betonen dat ik ben,

mejuffrouw,

haar nederige en gehoorzame dienaar
Constantijn Huygens.

43. Zij woonde vermoedelijk op Pasgeld.

[CHRISTIAAN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN HENRI DUMONT [PARIJS]
19 OKTOBER 1656
5512A

Ten vervolge op een brief van Constantijn Huygens aan Dumont (oktober 1656, verloren?), met een aantal klaviercomposities.

Samenvatting: Huygens [sr.] heeft voor Dumont een courante van Gaultier voor luit getranscribeerd in nieuwe notatie. Christiaan, die zelf zeer te spreken is over deze manier van noteren en er ook bij het spelen profijt van ondervindt, wil graag de mening van Dumont erover horen. Christiaan is van mening dat wanneer de notatie voldoet voor luit, hij ook zou moeten voldoen voor klavecimbel.

Bijlage: Courante (Gaultier, getranscribeerd door Huygens).

Door Christiaan aan Tassin gestuurd met begeleidende brief (OC 1, nr. 344, p. 508). Het is onduidelijk waarom Huygens deze brief en die aan Tassin niet zelf schreef.

Over een antwoord van Dumont is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: ontwerp (autograaf).

— Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 36II, fol. 75rv: later afschrift naar ontwerp (Constantijn V Huygens).

Vroegere uitgaven: OC 1, nr. 345, pp. 508-509: volledig.

— Rasch 2007, nr. 5512A, pp. 1005-1006: volledig (met Nederlandse vertaling).

Naam: Jacques Gaultier.

Titels: courante (Gaultier/Huygens).

Glossarium: courante (courante); épinette (klavecimbel); luth (luit); note (noot); partie (partij); tablature (tabulatuur).

Transcriptie

Dumont.

19 Octobre 1656

Monsieur,

Mon père, en vous envoyant par sa dernière des pièces de sa composition, oublia d'y adjoindre cette courante de Gaultier qu'il avoit prise de la tablature du luth, et mis en celle que vous voyez. Il a donc voulu que je vous l'envoyasse, afin d'entendre vostre jugement sur cette façon de tablature, qui luy semble beaucoup plus facile que l'ordinaire de l'épinette, non seulement à écrire, mais aussi à jouer. Pour moy je le sçay par expérience et serois bien aise que vous fussiez de ce mesme advis; afin que, quand vous aurez la bonté de m'envoyer quelque chose de vos belles productions, vous voulussiez prendre la peine de le mettre de cette mesme manière. Puis qu'elle est suffisante pour le jeu du luth, je ne voy pas pourquoy elle ne le seroit pas aussi pour celuy de l'espinette; car encore qu'on n'y voye pas précisément combien il faut demeurer sur chaque note, il est pourtant facile de le juger en jouant, à ceux qui n'ont pas l'oreille mauvaise. Comme aussi de discerner les parties.

Je suis de tout mon cœur,

Monsieur,

vostre très-humble serviteur
[etc.]

Vertaling

Dumont.

19 oktober 1656.

Mijnheer,

Toen mijn vader u met zijn laatste ⁴⁴brief stukken van zijn hand toestuurde, heeft hij vergeten de courante van [Jacques] Gaultier erbij te voegen, die hij heeft getranscribeerd uit de luittabulatuur in de ⁴⁵notatie zoals u die nu voor u ziet. Hij wilde daarom dat ik hem u zou toesturen, om uw mening over deze manier van noteren te horen, die hem veel gemakkelijker lijkt dan de gebruikelijke voor het klavecimbel, niet alleen om te schrijven maar ook om te spelen. Ikzelf weet het uit ervaring en zou gelukkig zijn als u dezelfde mening was toegedaan, zodat u, als u de goedheid zult hebben mij iets van uw eigen mooie stukken te sturen, zich misschien de moeite zou willen geven ze op dezelfde wijze te noteren. Aangezien deze manier voldoet voor het luitspel, zou ik niet weten waarom ze niet ook zou voldoen voor dat op het klavecimbel. Want ofschoon men er niet precies aan kan zien hoe lang men iedere noot moet aanhouden, is dat gemakkelijk tijdens het spelen te beoordelen, als men tenminste niet al te slechte oren heeft. Hetzelfde geldt voor het onderscheiden van de stemmen.

Ik ben met geheel mijn hart,

mijnheer,

uw nederige dienaar
[enz.]

44. Huygens aan Dumont (oktober 1656, verloren?).

45. De notatiewijze die Christiaan namens zijn vader overbrengt aan Dumont moet er een zijn waarbij per balk (of voor de gehele compositie?) slechts één opeenvolging van ritmische waarden wordt gebruikt (zoals in luittabulatuur), in plaats van de gebruikelijke meerstemmige notatie. Aldus blijkt uit het vervolg van de brief.

CHRISTIAAN HUYGENS [DEN HAAG]
AAN NICHOLAS TASSIN [PARIJS]
[19 OKTOBER 1656]
5512B

Vervolg op Christiaan Huygens' brief aan Tassin van begin oktober 1656 (**5508A**).

Samenvatting: Christiaan vraagt Tassin of hij bijgevoegde brief aan Dumont wil laten bezorgen.

Bijlage: Christiaan Huygens aan Dumont (**5512A**).

Over een antwoord van Tassin is niets bekend.

Datering: Het klad van de brief is op hetzelfde vel geschreven als dat van de voorgaande brief (Christiaan Huygens aan Dumont [**5512A**]) en is duidelijk van dezelfde dag.

Primaire bronnen: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: ontwerp (autograaf).

— Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hig. 36II, fol. 75v: later afschrift naar ontwerp (Constantijn V Huygens).

Vroegere uitgave: OC 1, nr. 344, p. 508: volledig.

Namen: Henri Dumont; Thomas Gobert.

Glossarium: pièce (compositie).

Transcriptie

Tassin.

Monsieur,

J'escris la présente à Monsieur Dumont par ordre de mon père, et luy envoie quelque pièce de sa part. C'est donc mon père qui vous importune de l'adresse de cette lettre. Si c'estoit moy, je croirois estre obligé de vous en faire plus d'excuse. Maintenant je vous prieray seulement d'en avoir soin et de croire que je suis,

Monsieur,

vostre etc.

Je vous remercie très-humblement des instances que vous prenez la peine de faire de ma part à Monsieur Gobert, et me promets d'en appercevoir bientôt les effects.

Vertaling

[Aan] Tassin.

Mijnheer,

Ik schrijf deze brief aan de heer [Henri] Dumont in opdracht van mijn ⁴⁶vader en zend hem een stuk muziek zijnentwege. Het is dus mijn vader, die u lastig valt met het bezorgen van deze brief. Als ik het was, zou ik menen verplicht te zijn u daarvoor meer verontschuldigen aan te bieden. Nu vraag ik u alleen ervoor te zorgen en intussen te geloven dat ik ben,

mijnheer,

uw enz.

46. Constantijn Huygens.

Ik dank u hartelijk voor de moeite die u voor mij doet bij de heer [Thomas] ⁴⁷Gobert. Ik hoop er spoedig de gevolgen van te bemerken.

47. Christiaan Huygens verwijst in het ontwerp van zijn brief aan Gobert van 6 december 1657 (**5558A**) naar een brief aan Gobert via Tassin van augustus 165*. Het zou augustus 1656 kunnen zijn en dan zou de opmerking in de onderhavige brief kunnen zijn naar aanleiding van een briefje van Tassin over de bezorging of iets dergelijks.

CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
AAN VILLIERS [PARIJS]
20 OKTOBER 1656
5514

Samenvatting: Huygens betreurt het de enige te zijn in zijn omgeving die componeert. Hij stuurt Villiers enkele composities ter beoordeling. Uitgezonderd zijn gigue en sarabandes, zijn zijn stukken niet langer dan 12 maten. Hij schrijft geen exemplaren meer te hebben van zijn composities die jaren geleden door Ballard zijn gedrukt. Het is echter mogelijk dat Ballard er nog enkele heeft.

Bijlage: composities (Huygens).

Over een antwoord van Villiers is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 703: klad (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 34, p. 28: volledig.

— Worp 5, nr. 5514, pp. 274-275: onvolledig (<Les grands rapports ... l'une et l'autre de ces faveurs.>; <Vous trouverez ... pas desapprouver.>), rest samengevat.

— Rasch 2007, nr. 5514, pp. 1107-1109 : volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Robert Ballard; Thomas Gobert; Karel II (koning van Engeland); Ezechiël Wade.

Plaatsen: Engeland; Holland (Noordelijke Nederlanden).

Titel: *Pathodia*.

Glossarium: composition (muziekstuk); espinette (klavecimbel); gigue (gigue); pièce (muziekstuk); sarabande; théorbe (theorbe); viel accord (oude luitstemming); viole de gambe (viola da gamba).

Transcriptie

À Monsieur de Villiers.

20e Octobre 1656.

Monsieur,

Les grands rapports qu'il a pleu au Roy de la Grande Bretagne me faire à diverses fois de vostre excellent sçavoir, m'ont esté si bien confirmez par le tesmoignage du Sieur Wade, qui est fondé en connoissance, que je n'ay pu m'empescher de vous faire paroistre dans ces lignes à quel point je revère une vertu si eminente. Je vous supplie d'en agréer le devoir et de souffrir, que, si je suis peu capable de concevoir la dernière perfection de ce que vous produisez, je prétende le pouvoir aymer de passion et admirer un peu au delà de la plus part de mes compatriottes. En effect, Monsieur, c'est un Roy borgne qui vous parle au païs des aveugles, et je dis avec beaucoup de déplaisir, qu'il n'y a que moy en ces provinces qui se mesle de ce beau mestier jusques à la composition. J'en ay mis au monde assez grande quantité; mais c'a esté sur le viel accord, que j'ay tousiours jugé et tousjours jugeray le plus riche. Depuis peu de temps j'ay esté content d'aller au devant de la mode, et ay rempli de nouveau quantité de bon papier de pièces beaucoup moins que mediocres. Je ne veux pas me cacher où, Monsieur, il est question de me faire instruire. En voyci quelques eschantillons, que je vous supplie tres-humblement de censurer sans connivence. Je sçauray par les nombres de quelles pièces c'est que vous parlerez. Si vous ne trouvez pas qu'aucune en vaille la peine, je souffriray de bon cœur que l'esponge passe sur toutes, pourveu que vous ayez la bonté de m'envoyer des originaulx de vostre main, qui m'enseignent mes défauts et me reigent à vostre exemple. Je vous demande l'une ou l'autre, ou plustost l'une et l'autre de ces faveurs, et m'offre en récompense à vous faire connoistre par tous les services de mon pouvoir, que je suis d'entière affection,

Monsieur,

votre très-humble serviteur

[etc.].

Vous trouverez mes pièces (hormis les gîgues et les sarabandes) limitées à 12 mesures. J'en ay usé de mesmes en tout ce que j'ay produit sur l'espînette et pour les concerts de violes de gambe. Le discours en seroit trop long par escrit: mais je pense vous en pouvoir rendre quelque raison que vous ne voudriez pas désapprouver.

Postdatum.

Monsieur,

Je n'ay plus aucun exemplaire de reste de certaines de mes compositions pour la voix et le théorbe, qu'il y a quelques années que Monsieur Gobert a prins la peine de faire imprimer exactement à Paris. Si envie vous en prenoit, je croy qu'il y en a encor quelques-uns chez Ballard. Le livre est intitulé: *Pathodia sacra et profana, Occupati*.

Vertaling

Aan de heer Villiers.

20 oktober 1656.

Mijnheer,

De geestdriftige verhalen die de ⁴⁸koning van Groot-Brittannie mij bij herhaling heeft willen vertellen over uw grote kunde, zijn zodanig bevestigd door de getuigenis van de heer [Ezechiël] Wade, die is gebaseerd op deskundigheid, dat ik niet heb kunnen nalaten om u in deze regels te laten blijken, hoezeer ik een zo buitengewoon talent vereer. Ik smEEK u om met de plicht daartoe welwillend in te stemmen en toe te staan dat ik, al ben ik niet echt in staat om de volmaaktheid te bevatten die uw werken kenmerkt, mij verbeeld ze iets meer dan de meesten van mijn landgenoten hartstochtelijk te kunnen waarderen en bewonderen. Feitelijk, mijnheer, is het eenoog koning die tot u spreekt vanuit het land der blinden, en ik zeg u met veel ongenoegen, dat ik de enige ben in deze Provincies die zich bezighoudt met dit mooie vak, de compositie inclus. Ik heb al een tamelijk grote hoeveelheid ter wereld gebracht, maar steeds volgens de oude stemming, die ik altijd als de meest gevarieerde heb beoordeeld en zal beoordelen. Sinds korte tijd heb ik mij ermee tevreden gesteld voor de mode uit te gaan, en heb ik opnieuw een grote hoeveelheid goed papier gevuld met stukken die minder dan middelmatig zijn. Ik wil mij niet verbergen, mijnheer, waar het erom gaat mij te laten onderwijzen. Hier zijn enkele proeven, die ik u nederig vraag vrijuit te beoordelen. Ik zal door de nummers weten over welke stukken u spreekt. Indien u geen enkele de moeite waard vindt, zal ik goEdhartig verdragen dat de spons over allemaal gaat, als u maar de goedheid hebt om mij originelen van uw hand toe te sturen, die mij onderrichten over mijn fouten en mij laten leren van uw voorbeeld. Ik vraag u van deze gunsten de ene of de andere; of nog liever de ene én de andere en bied als tegenprestatie aan u te doen weten door alle diensten die in mijn vermogen liggen, dat ik in volle genegenheid ben,

mijnheer,

uw nederige dienaar
[enz.]

U zult bemerken dat mijn stukken, behalve de gîgues en de sarabandes, niet langer zijn dan twaalf maten. Dit geldt ook voor alles wat ik heb gemaakt voor het klavecimbel en voor de ensembles van de viola da gamba's.

48. Karel II.

Het voert te ver om per brief allemaal uit te leggen waarom dat zo is, maar ik denk dat ik u redenen kan geven die u niet zou willen afwijzen.

Mijnheer,

Ik heb geen enkel exemplaar over van mijn composities voor stem en theorbe, die de heer [Thomas] Gobert enige jaren geleden nauwgezet heeft laten drukken in Parijs. Als u er belang in zou stellen, denk ik dat er nog wel een aantal exemplaren bij [de heer Robert] Ballard te vinden is. Het boek draagt de titel: *Pathodia sacra et profana, Occupati*.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN BÉATRIX DE CUSANCE [ANTWERPEN]
16 NOVEMBER 1656
5516A

Samenvatting: Huygens beschrijft zijn betrokkenheid bij het lief en leed van Béatrix en deelt haar opluchting nu de rust is weergekeerd. Huygens herinnert Béatrix aan de (psalm?)tekst tot troost.

Over een antwoord van Béatrix de Cusance is niets bekend. Huygens schreef opnieuw op 12 maart 1657 (5533).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 699: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Huysman 2006, II, p. 38: volledig.

— Huysman & Rasch 2009, nr. 36, pp. 265-266: volledig (Nederlandse vertaling pp. 136-137).

Naam: Anna van Lotharingen.

Titel: ‘Luy qui sent tous les maux que sentent les humains’ (psalm?).

Glossarium: chanter (zingen).

Transcriptie

À Madame de Lorraine.
16 Novembre 1656.

Madame,

Au fort de la nouvelle tempeste qui vient d’agiter vostre repos, j’ay creu que mon entretien seroit aussi importun qu’inutile. Maintenant qu’on m’assure Madame la Princesse au port de la santé et Vostre Altesse au calme, et que, comme nous avons tant chanté:

¹Luy qui sent tous les maux que sentent les humains,
À vostre âme estonnée a rendu la constance,
La paix à vostre esprit et la force à vos mains,

je vien protester à Vostre Altesse que jamais affliction estrangère ne m’a plus touché, et jamais délivrance ne m’a donné plus de joye. Je vous le tesmoigne, Madame, en peu de paroles, n’en pouvant trouver d’assez dignes pour faire paroistre ce que j’en ay au cœur, non plus que pour vous assurer, tant que je le voudrois pouvoir, avecq combien de passion je prétens à l’honneur d’estre creu sans réserve, etc.

Vertaling

Aan mevrouw van Lotharingen.
16 november 1656.

Mevrouw,

Midden in de nieuwe storm die uw rust zojuist heeft verstoord, dacht ik dat mijn geschrijf even ongelegen als nutteloos zou zijn. Nu men mij verzekert dat mevrouw de ²prinses weer bijna gezond is en u uw kalmte hebt hervonden, en nu dat, zoals wij vaak hebben gezongen:

1. Naar Antoine Godeau, *Paraphrase des Pseaumes de David* (Parijs 1648 en talrijke latere drukken), Pseaume IV, 4-6. Vierstemmige zetting in Jacques de Gouy, *Airs à quatre parties sur La paraphrase des Pseaumes de Messire Antoine Godeau* (Parijs: Robert Ballard, 1650).
2. Anna van Lotharingen.

14

stan - ce. Luy qui sent tous les maux que sen - tent les hu - mains, A mon a - me e-ston-
stan - ce. Luy qui sent tous les maux que sen - tent les hu - mains, A mon a - me e-ston-
stan - ce. Luy qui sent tous les maux que sen - tent les hu - mains, A mon a - me e-ston-
stan - ce. Luy qui sent tous les maux que sen - tent les hu - mains, A mon a - me e-ston-

21

née a ren-du la con-stan - ce, La paix à mon-e - sprit et la for - ce à mes mains.
née a ren-du la con-stan - ce, La paix à mon e-sprit, et la for - ce à mes mains.
née a ren-du la con-stan - ce, La paix à mon e - sprit, et la for - ce à mes mains.
née a ren-du la con-stan - ce, La paix à mon e - sprit, et la for - ce à mes mains.

HENDRIK BRUNO (HOORN)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
29 NOVEMBER 1656
5518

Samenvatting: Bruno verzoekt Huygens een drempeldicht op zijn *Boek Jobs* en *Klaeghlieders Jeremiae* te schrijven, nadat deze voor zijn psalmen hetzelfde had gedaan.

Huygens' antwoord, vermoedelijk van 7 december 1656, met het gevraagde drempeldicht, is verloren gegaan. Zie Bruno's antwoord daarop van 13 december 1656 (5518A).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 21x31 cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5518, p. 277: samenvatting.

Namen: Cato; Jeremias; Job; Ælius Pætus; Thræsea Pætus; Volusius.

Plaatsen: Pæstum; Thracië.

Titels: 'In Brunonis psalmos' (Huygens 1656; gedicht); 'Op Bruno's psalmen' (Huygens 1656; gedicht); *Het boek Jobs* (Bruno 1658); *David's Psalmen* (Bruno 1656).

Glossarium: carmen (lied); psalmus (psalm); 6" JV B@* •H (in versvoeten).

Transcriptie

Perillustris Domine,

Hortantibus authoribusque hic aliquot amicis, viris piè eruditis, ut, relictis, ac res sibi suas habere jussis, profanis, quæ in exitium usque mihi dulces fuerunt, musis; post psalmos, non sine applausu exceptos et quod instar omnium est, tuo Catonis calculo probatos; post Jobum felicius à me, ut imo omnes, qui viderunt, ore testabantur, versu redditum quam in itinere heu! Britannico servatum; in sacrâ porro poësi perseverarem, quanquam valdè me cruciat amissus Jobus meus; quanquam impatientissimè fero patientissimum illum virum mihi ereptum, qui jamdudum forte iterum in sterquilinis gemit, aut factus est ⁵¹piperis cucullus, aut ⁵²Annalium Volusi cacatæ chartæ instar, ad analytica posteriora, quæ de Sabæis messibus nihil spirant, aut ad Pætum, sed non Thræseam, ad innocuos calices et amicam vatibus herbam est damnatus; collecto tamen tandem animo Threnos Jeremiæ cum Cantico Canticorum, vernaculo secundum novam Sacri Codicis versionem, carmine 6" JV B@* •H carmine reddendos suscepi. Hæc opuscula cum carceres jam mordeant, lucemque adeò brevi, urgentibus editionem, qui suscipiendi hujus qualiscunque laboris authores fuere, bonis, spero, avibus visura sint, oro quæsoque ut epigrammate iterum aliquo me digneris, sic, quod ab ingenio Domini sperare nequibant, debebunt genio carmina nostra tuo. In hoc felici omine desino,

perillustris Domine,

tuus ex asse cliens
Henricus Bruno.

Hornæ, Propriæ Calendas Decembras MDCLVI.

Raptissimè, inter typographi operarumque strepitus ineptissimasque interpellationes.

Vertaling

Edele heer,

51. Martialis, III, 2, 1-...-5: 'Cujus vis fieri, libelle, munus? | Festina ... ne ... | Vel turis piperisve sis cucullus.'

52. Catullus, 36, 1: 'Annales Volusi, cacata carta.'

Omdat enkele vrienden hier, lieden, in vroomheid geoefend, hebben aangedrongen en hebben bevolen dat ik, na de wereldse muzen (die mij tot het einde toe lief zijn geweest) te hebben verlaten en ze aan zichzelf te hebben overgelaten, na de ⁵³psalmen, die niet zonder instemming zijn ontvangen en die, wat het meest zegt, door uw ⁵⁴oordeel zijn goedgekeurd, na Job, die met meer succes door mij op rijm is gebracht, zoals allen getuigen die dat hebben gezien, dan in het oog is gehouden op die ongelukkige Engelse reis, dóórga in de geestelijke poëzie, hoewel die verloren Job mij kwelt, hoewel ik ongeduldig verdraag dat die geduldige man mij is afgenomen, die misschien allang weer op de mesthoop zucht, of een ⁵⁵peperzakje is geworden, of ⁵⁶kladpapier zoals de *Annalen van Volusius*, ter latere analyses, die niets hebben van de Arabische oogsten, of veroordeeld tot ⁵⁷Pætus (maar niet ⁵⁸Thrasea), tot de onschuldige schotels en het kruid dat der dichters vriend is, heb ik het toch, nadat ik mijn zinnen weer bijeen had verzameld, op mij genomen om ook de Klaagzangen van Jeremia en het Hooglied (in onze eigen taal volgens de nieuwste overzetting van de Heilige Schrift) als ^Llied in versvoeten^L te bewerken. Maar aangezien deze ⁵⁹werkjes reeds aan hun ketenen knagen, en ze reeds binnenkort (omdat zij die mij ertoe hebben gebracht dit werk - wat het ook waard moge zijn - op mij te nemen, aandringen op een uitgave) het licht zullen zien, naar ik hoop onder een gunstig gesternte, vraag ik en verzoek ik u om mij weer een ⁶⁰gedicht waardig te achten, zodat, wanneer mijn liederen niet op de inspiratie van de Here mogen hopen, zij ten minste uw vernuft verplicht zullen zijn. Met dit gunstig voorteken stop ik,

edele heer,

uw dienaar in het noorden
Hendrik Bruno.

Hoorn, 29 november 1656.

In grote haast, tussen de drukte en de nutteloze stoornissen van de drukker en het werk.

53. Hendrik Bruno, *Davids Psalmen* (Amsterdam 1656).

54. Huygens' lofdichten op Bruno's *Davids psalmen* (Amsterdam 1656): 'In Brunonis psalmos' en 'Op Bruno's psalmen,' 22 januari 1656 (Gedichten 5, p. 285).

55. Martialis, III, 2, 1-...-5: 'Aan wie wilt u, boekje, worden gegeven? | Haast u ... opdat u niet | Als een wierook- of peperzakje wordt gebruikt.'

56. Catullus, 36, 1: '*De Annalen van Volusius, kladpapier*,' in de context een (mogelijk gefingeerd) boek, waarmee niets verloren gaat als het in het vuur wordt geworpen om een gelofte mee in te lossen.

57. Sextus Ælius Pætus Catus (begin tweede eeuw voor Christus), rechtsgeleerde, 198 v.Chr. consul.

58. Publius Clodius Thrasea Pætus (gestorven 65), senator en filosoof ten tijde van Nero.

59. Hendrik Bruno, *Het boeck Jobs, den Predicker, Spreucken en Hooghe-Liedt Salomons* (Hoorn 1658).

60. Huygens, 'Op Jeremias' klachten', 7 december 1656 (Gedichten 6, p. 81).

[HENDRIK BRUNO (HOORN)]
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
13 DECEMBER 1656
5518A

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens van vermoedelijk 7 december 1656, met een drempeldicht.

Samenvatting: Bruno bedankt Huygens omstandig voor het gezonden drempeldicht voor zijn *Het boeck Jobs*. Bruno schreef opnieuw op 18 januari 1657 (**5518A**).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 15x20cm, a | d; autograaf).

Titels: *Het boeck Jobs* (Bruno 1658); 'Op Jeremias' klachten' (Huygens 1656; gedicht).

Glossarium: threnus (klaagzang).

Transcriptie

Mijn Heer

Mijn [Heer] van Zuilichem, etc.

in 's Gravenhage.

Port.

Perillustri Domino Constantino Hugenio (quod nomen dignitates extra se titulosque nullos jamdudum admisit, quia omnes antecessit), Mœcenati olim domestico, patrone perpetuo, salutem plurimam dixit.

Utinam ad nomen nunquam ⁶¹expediendum, saltem tamen profitendum, tantum à negociis, non dico scholasticis, non dico alienis, sed certe minimè Brunonianis, mihi ocii concederetur, ut, quali, par est, reverentiâ benevolentiam amplector atque agnosco tuam absens, eandem præsens exosculari atque deprædicare possem! Sed fata, videlicet, obstant; fata, nimis voto fata sinistra meo. Quod itaque pro me tibi sistam, præter nudas gratias, nihil est; quas cum pro aliis beneficiis atque adeò paterni affectus indiciis, tum novissimè pro elegantissimo argutissimoque, id est verè, tuo in threnos meos et canticus epigrammate, ut debebo semper, ita referre potero nunquam,

perillustris Domine,

tuus ex asse
Bruno.

Hornæ, ipsis Idibus Decembribus 1656.

Alias latius scribam; nunc ne momentum quidem otii superat.

Vertaling

Aan de heer heer van Zuilichem, enz.,

te Den Haag.

61. <expediendum>.

[Hendrik Bruno] groet de edele heer Constantijn Huygens (welke naam allang geen waardigheden of titels buiten zichzelf toestaat, omdat die naam belangrijker is dan alle titels), vroeger mijn huiselijke patroon, [nu] voor altijd mijn beschermer.

Och werd mij maar naast mijn zaken, niet die ik voor de school noem, noch daaraan vreemd, maar zeker tenminste Brunoniaans, zoveel tijd gegund om zo niet ooit de schuld af te lossen, maar om die te bekennen, dat ik, met diezelfde vereiste eerbied waarmee ik afwezig zijnde uw welwillendheid omarm en erken, die welwillendheid aanwezig zijnde zou kunnen kussen en prijzen! Maar het lot, namelijk, staat dat in de weg, het lot dat te zeer tegen mijn verlangens ingaat. Daarom is er niets dat ik u in plaats van mijn eigen persoon breng dan onopgesmukte groeten, welke ik, zowel voor de andere weldaden en bewijzen van een zo vaderlijke affectie als voor uw elegante en spitse (ja werkelijk!) ⁶²epigram op mijn klaagzangen en liederen, nimmer zo zal kunnen overbrengen, zoals ik altijd zal moeten, [ik die ben],

edele heer,

uw noordelijke
Bruno.

Hoorn, 13 december 1656.

Een andere keer schrijft ik uitvoeriger; nu is er beslist geen moment tijd over.

62. Huygens, 'Op Jeremias' klachten ende Salomons Hooghe liedt, gerijmt door Bruno,' 7 december 1656 (Gedichten 6, p. 81).

CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN UTRICIA OGLE (UTRECHT)
14 DECEMBER 1656
5519

Samenvatting: Huygens condoleert Utricia met de dood van haar moeder en herinnert haar aan een troostende psalm die zij samen zongen.

Over een antwoord van Utricia is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fol. 38r: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5519, p. 277: samenvatting.

Naam: Elisabeth de Vries.

Titel: *Obmutui et non aperui os meum* (Psalm 38/39; *Pathodia* 7).

Glossarium: to sing (zingen).

Transcriptie

To the Lady Swann.

14 December 56.

Madam,

I have left you some dayes to give you leasure for the recollection of yourself, after the late blow of affliction God Almighty hath beene pleased to strike you withall. Now that Your Ladyship hath had the time to consider all what belongeth to the matter, and what, I am sure, Madam, you have overthought many a night beforehand, seeing the case grow nearer and nearer, these lines are not to be applyed but to put Your Ladyship in mind of what you have studied so long, and even of what we have sung so many times together: *Obmutui et non aperui os meum, quoniam tu fecisti*: 'I have beene dumb, and have not opened my mouth, because Thou hast done it.' If to this maine consideration Your Ladyship will joyne a natural one, which is that of the great age of your worthie mother, and another supernatural, which is the blessed remooving of her into eternal joy out of a tempestuous world, in which she hath beene weatherbeaten, as we all know, I make no question. But you will looke with a teareless eye upon God's gracious disposition, and prayse His Holie Name so as living and dying we are all bound to doe. My prayers shall bee employed to that effect, and I rest, as long I live, etc.

Vertaling

Aan mevrouw [Utricia] Swann [geboren Ogle].

14 december 1656.

Mevrouw,

Ik heb u een paar dagen de tijd gegeven om weer tot uzelf te komen, na de smartelijke ⁶³schok waarmee het God almachtig beliefd u te treffen. Nu u de tijd hebt gehad om alles wat hiermee heeft te maken te overdenken en wat, waar ik zeker van ben, u vele nachten van te voren al overdacht hebt toen u deze gebeurtenis langzaam naderbij hebt zien komen, hebben deze regels slechts de bedoeling om u in herinnering te brengen wat u zolang hebt ingestudeerd en wat we zo vaak samen hebben gezongen: ⁶⁴*Obmutui et non aperui os meum, quoniam tu fecisti*: 'Ik sta verstomd en heb mijn mond niet geopend, want Gij hebt dat gedaan.' Als u aan deze belangrijke

63. Het overlijden van haar moeder, Elisabeth de Vries, te Utrecht begin december 1656. Elisabeth werd te Utrecht op 8 december 1656 overluid.

64. Psalm 38/39; *Pathodia* 7.

beschouwing een aardse overweging wilt toevoegen, namelijk de hoge leeftijd van uw waardige ⁶⁵moeder, en een bovenaardse, namelijk haar gezegende overgang naar de eeuwige vreugde vanuit een stormachtige wereld, waarin zij, zoals wij allen weten, vele schokken moest opvangen, dan maak ik geen bezwaar. Maar u zult met ogen zonder tranen Gods goedgunstige beschikking bezien, en Zijn Heilige Naam prijzen, zoals wij bij leven en dood verplicht zijn te doen. Mijn gebeden zullen aan dat doel gewijd zijn, en ik zal blijven zo lang ik leef, enz.

65. Elisabeth de Vries.